

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ігнатченко Ірина Георгіївна

*кандидат мистецтвознавства, кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного права*

Національний університет

*«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»
м. Харків, Україна*

В контексті європейської інтеграції наша держава має вибудувати концепцію гуманітарної політики, орієнтовану на демократичні європейські цінності, здатну адекватно й ефективно реагувати на зміни в національно-культурній ситуації, пов'язані з процесами глобалізації. Реформа інституційної організації держави є найважливішим ключем до реалізації стратегічного плану модернізації України, її відповіддю на відповідний виклик та загрози культурної глобалізації. У незалежній українській державі разом із реорганізацією всієї системи виконавчої влади відбувається трансформація державного управління у сфері культури.

Нормативно-правове та організаційне забезпечення реалізації державної політики розбудови України в сфері культури стали останніми роками об'єктом дослідження фахівців-правознавців В. В. Зуй, О. А. Задахайло, О. Р. Копієвської, А. О. Леонова, Б. А. Пережняка, науковців у сфері державного управління В. І. Малімона, В. Я. Маліновського, С. А. Чукут. Віддаючи належне дослідникам, в працях яких відображені різні аспекти формування культурного середовища України а також європейський досвід управління сферою культури, слід, однак, зауважити, що сучасні процеси подальшого проведення адміністративної реформи щодо оптимізації центральних органів виконавчої влади у сфері культури та забезпечення законодавчого врегулювання питань їх правового статусу в аспекті її стратегічної модернізації ще не стали предметом спеціальних досліджень. Ці міркування й обумовили мету даної роботи.

Особливе значення культурного розвитку та ефективної культурної політики держави у справі модернізації України та консолідації всього суспільства неодноразово підкреслювалося з боку Президента України у його щорічних посланнях до Верховної Ради України, де, зокрема чітко визначено: «Має бути подолана концептуальна та програмна невизначеність культурної політики України. Реалізація державної політики стимулювання національного сектору культурних індустрій створить широкі можливості для розвитку модерної, конкурентоспроможної національної культури» [1, с. 39-42]. У результаті культурних трансформацій наша держава отримає чималі здобутки не лише у вигляді високого рівня національної культури, а й у вигляді суспільства консенсусу та соціальної солідарності, суспільства з високим показником толерантності, сформованої національної ідентичності, що гармонійно співіснуюватиме з європейською [2, с. 171-173].

Сам термін «модернізація» у перекладі з англійського означає «осучаснення» та передбачає впровадження у суспільне життя ознак сучасності, будь-яке динамічне, свідомо регульоване і якісне покращання. Хоча цей термін є популярним у сучасному українському суспільно-політичному дискурсі, однак, на жаль, досі відсутнє цілісне розуміння цього процесу як у змістовному, так і суто операційному вимірі. Модернізація – це, перш за все, комплексний процес реформування існуючих та створення нових політичних, правових, економічних, культурних інституцій та практик суспільства з метою забезпечення стандартів та реалізації цінностей, що поділяються розвинутими демократичними країнами. Водночас, модернізацію не можна розглядати лише як просту сукупність певних програм в різних сферах суспільного життя країни, зокрема у культурі. Вона означає певну культурну ідеологію, навколо якої бу-

дуються конкретні реформи, що ведуть до масштабних якісних змін і потребують правового втілення у життя. Модернізоване суспільство має комплекс взаємопов'язаних рис, котрі часто розглядають як окремі процеси економічної, політичної, соціальної та культурної модернізації. При цьому остання передбачає формування високодиференційованої й у той же час уніфікованої культури, що базується на комплексній парадигмі прогресу, удосконалення, ефективності, щастя і природного вираження особистих можливостей і почуттів. Кожна модернізація, як і кожна культура, можуть реалізовуватися тільки у національних формах. Тому її найчастіше розглядають поряд із глобалізацією, під якою розуміють процес інтеграції національної культури до світового культурного простору, усвідомлюючи при цьому наявність загрози культурної асиміляції та втрати національної культурної ідентичності. Отже у сьогоденній Україні головними завданнями управління у сфері культури є її модернізація, забезпечення її конкурентоспроможності і збереження національної української ідентичності. Політика формування нової моделі останньої відповідає євроінтеграційному курсу нашої держави, відзначається активним залученням культурної складової.

За останніми даними Національного інституту стратегічних досліджень серйозну перешкоду на шляху до модернізації країни становить соціокультурна інертність, характерна для сучасного українського суспільства. Це пов'язане з такими обставинами: (1) збереженням певних стереотипів управлінської та суспільної свідомості щодо процесів модернізації та інноваційного розвитку; (2) недооцінкою значення розвитку творчих індустрій як пріоритету культурної політики, незважаючи на те, що у низці країн культура й культурні індустрії перетворилися на один із секторів інтенсивного зростання економіки; (3) гострою потребою у суспільній переоцінці таких явищ, як підприємництво, меценатство, соціальна відповідальність бізнесу; (4) проблемою соціальної та культурної реабілітації значних груп населення, адже саме гуманітарна політика має створити умови та середовище, яке дозволить багатьом подолати комплекс «соціальної меншовартості» та повернутися до соціально активного способу життя. Таким чином, модернізацію неможливо звести до зміни законодавства та нічим не підкріплених політико-ідеологічних декларацій. Пріоритетом гуманітарної та культурної політики має бути оновлення всієї сфери суспільних відносин, економічних практик, культурних установок [2, с. 174-176].

Особливо важливо відмітити, що в адміністративно-правовій навці ще не склалося єдиного розуміння культури як об'єкта державного управління. культура - це творчі середовища, соціальні моделі комунікації, культурні практики та гуманітарні технології, які забезпечують формування та розвиток креативного потенціалу нації, стимулюють соціальну активність населення, відкритість до змін та інновацій на основі досягнень науки та освіти. На сьогодні культуру як об'єкт управління треба тлумачити у модернізованому розумінні, що відбиває сучасний європейський аспект/підхід «культура і...» («...інформація», «...культурні цінності», «...культурні індустрії», «...релігія», «...мовна політика» тощо) і означає визнання й налагодження зв'язків між культурою та різними видами соціально-економічної діяльності у модерному суспільстві. Унаслідок такого розширення офіційної інтерпретації культури змінюються характер і функції урядових і державних органів, відповідальних за неї, насамперед Міністерства культури. Це вимагає поступової відмови від прямого керування, тотального бюджетного фінансування культури й вирішення окремих поточних питань, пошуку можливостей координувати, розвивати й експлуатувати всі виникаючі зв'язки між культурою та іншими складниками громадянського суспільства й економіки, створювати клімат, середовище, умови, за яких вона може розвиватися, на противагу намаганням створювати культуру й управляти нею.

Організація державного управління у сфері культури в Україні досягається різними правовими засобами. В основному це нормативне закріплення організаційних основ діяльності тих чи інших органів на рівні Конституції України, законів, указів Президента, постанов Кабінету Міністрів, розпоряджень голів місцевих державних адміністрацій. Деякі аспекти такої організації містяться у відповідних розділах цільових програм (що мають назву «управління»), де доречно встановлювати засади міжвідомчої координації різних державних органів, що опікуються культурою за конкретними напрямками роботи, а також у статутних документах певних об'єктів управління (підприємств, організацій, закладів), де імперативно закріплюються як межі їх саморегуляції, так і керівництва, контролю (нагляду) з боку суб'єктів управління.

Слід зазначити, що, як правило, у базових законах з тих чи інших питань визначаються повноваження органів влади і управління у відповідній сфері. Натомість новий Закон України «Про культуру» не визначає як повноважень Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, так і центрального органу виконавчої влади у сфері культу-

ри, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які б мали спрямовуватися на організацію і реалізацію державної політики у цій сфері, встановлення її пріоритетів, сприянню розвитку культури.

Успішність стратегічного розвитку сфери культури прямо залежить від найскорішого прийняття на законодавчому рівні Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року та Концепції нової культурної політики України. Причому остання повинна стати по суті загальнонаціональною стратегічною програмою модернізації культури, яка повинна не лише дати новий поштовх духовному життю суспільства, але і стати одним із стимулів економічного розвитку. Вона мусить бути новаторською з точки зору пропонованих рішень і гнучкою з точки зору вибору форм і пріоритетів держпідтримки сфери культури. За способом своєї реалізації ця програма має бути схожа на національні пріоритетні проекти, але має бути системнішою і багатофакторною по своєму охопленню.

Параметри зазначеної Концепції та можливі шляхи її виконання доцільно попередньо обговорити з Президентом України, представниками Громадської гуманітарної ради при Президентові України та регіональних рад гуманітарного розвитку при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, при обласних, Київській і Севастопольській міських державних адміністраціях. Доречі, одним з першочергових завдань, які були поставлені Президентом України перед цими консультативно-дорадчими органами є підготовка проекту Стратегічного плану розвитку гуманітарної сфери України як базового документу, що слугував би своєрідною «дорожньою картою» в реалізації вітчизняної гуманітарної та культурної політики.

На жаль, незважаючи на значні зміни у суспільному житті України і світу, в системі державного управління ще й досі панують застарілі уявлення про культуру. Отже, гуманітарна та культурна політики в Україні традиційно зводяться до порівняно автономної та слабо координованої діяльності різних відомств, що мають відношення до охорони культурної спадщини, художньої діяльності, друкарства, бібліотечної та архівної справи тощо. Україні необхідна нова більш інтегрована модель культурно-інформаційного, в тому числі й управлінського, простору, в межах якої діяльність відповідних органів буде зосереджена не на «поточному менеджменті» вирішення численних соціально-культурних проблем і негарардів, а на реалізації політики стратегічного розвитку сфери культури та її економічній ефективності, що є характерним для більшості країн Європи.

Список використаних джерел:

1. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2011. – 432 с.
2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. - К. : НІСД, 2012. - 256 с.